

ישיבות המליאה

שנת התשע"ט

הישיבה השלוש מאות חמישים ותשע (שנט)

ביום ד' בכסלו התשע"ט (12 בנובמבר 2018) בשעה 12:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים עוזי אורנן, יואל אליצור, משה בר-אשר (יו"ר), יוחנן ברויאר, חיים כהן, קציעה כ"ץ, מרדכי מישור, אהרן ממון, שלמה נאה, יוסף עופר, משה פלורנטיין, שמואל (סטיב) פסברג, שמא יהודה פרידמן, אורה שורצולד; החברים-היועצים חנוך גמליאל, אבי שמידמן; מנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה וסמנכ"לית האקדמיה דורית לרר; המזכירה המדעית רונית גדיש וכמה מעובדי האקדמיה; אורח: פרופ' אליעזר לואיס גלינרט מארצות הברית.

סדר היום: א. הצעת תקציב האקדמיה לשנת 2019
ב. דיון בהצעת מרדכי מישור לספר דקדוק חדש

א. הצעת תקציב האקדמיה לשנת 2019

מ' בר-אשר: חבריי המכובדים, אני מתכבד לפתוח את הישיבה הראשונה לשנת תשע"ט. אני מברך את חברנו פסברג על היבחרו לראש המכון למדעי היהדות באוניברסיטה העברית ואת חברתנו שורצולד על ספרה "מחקרים בעברית בת זמננו" שראה אור באקדמיה בשבוע שעבר.

תחילה אנחנו מתבקשים לדון בהצעת תקציב האקדמיה ולאשרה. על פי דרישת משרד האוצר, עלינו לאשר את הצעת התקציב לא יאוחר מסוף נובמבר. כל הנוגעים בדבר – למן החשבת רחל אבקסיס ומנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה ועד למנהלת האקדמיה – כבר עסקו בהצעת התקציב ואישורה. טלי בן-יהודה תאמר על התקציב מילים אחדות.

ט' בן-יהודה: החומר כולו – כולל דברי ההסבר – נשלח אליכם בדואר האלקטרוני, והוא גם מונח כאן לפניכם. המיוחד בתקציב השנה הוא התוספת של מיליון וחצי שקל שאנו מבקשים ממשרדי התרבות והאוצר מעבר ל-11 מיליון השקלים שבבסיס תקציב האקדמיה. התוספת נחלקת לשניים: 850,000 שקל להוצאות השוטפות ו-650,000 שקל כתקציב מותנה – מותנה בפעילות שנעשה.

מ' בר-אשר: כ-7 באוקטובר נפגשתי עם מנכ"ל משרד התרבות וביקשתי ממנו שתקציבנו יגדל מ-11 מיליון ל-12.5 מיליון. הוא השיב שנקבל תוספת, אבל בגלל הקיצוץ הרוחבי במשרדי הממשלה הוא יוכל להיענות רק לחלק מהבקשה. הוא הציע שאגש לשר האוצר. נפגשתי עם סגן שר האוצר וכעבור שבוע נפגשתי גם עם שר האוצר. שניהם הסכימו לבקשה, אבל שר האוצר הודה שהביצוע אינו תלוי בו אלא בעובדיו המקצועיים. בחודש הבא איוועד עם סגן הממונה על התקציבים באוצר האחראי על ההשכלה. אני מקווה שהחלטת שר האוצר וסגנו תמומש ושכסופו של דבר חלק מהתוספת יממן משרד האוצר וחלק – משרד התרבות. כך נוכל להעסיק עובדים נוספים, במיוחד ביחידות המחקר. בהצעת התקציב העומדת היום לאישור המליאה החלטנו ש-850,000 שקלים יוצגו לאוצר כתוספת כמעט בטוחה ושיתר 650,000 השקלים – כתוספת מותנית.

ט' בן-יהודה: הפגישות האלה נזכרות בעמוד הראשון של דברי ההסבר כדי שיוכן על בסיס מה המליאה מתבקשת לאשר את הסכומים האלה. השפעה על התקציב יש להסכם הקיבוצי, המיושם במלואו, למעט סעיפי התגמול הדיפרנציאלי של העובדים. הפעילות שלנו במרשתת זוכה להצלחה רבה, ובעקבות זאת היא גם הולכת ותופסת נתח גדול יותר מעוגת התקציב. למשל מארגנטינה כתבו לי כמה פופולרי דף הפייסבוק של האקדמיה, ומהיחידה להוראת עברית בהסתדרות הציונית העולמית ביקשו בקשות שונות הנוגעות לקהל בחו"ל. לא בכדי הקמנו מדור חדש לקשרי קהל שתפקידו, בין יתר תפקידיו, לטפח את הקשרים עם הקהלים האלה.

מ' בר-אשר: 750,000 איש מן הארץ והעולם נכנסים מדי חודש בחודשו לאתרי האקדמיה.

ט' בן-יהודה: בדברי ההסבר נזכר מיזם שדובר בו בשנים הקודמות, מרכז מידע מקוון, והוא קורם עור וגידים. בישיבת המליאה הבאה נדגים כמה מדובר. מיזם אחר הוא מרכז למידה ותרבות או בשמו החדש מרכז הדרכה. גם בו דובר בשנים האחרונות, אבל עדיין לא הצלחנו להגשימו. הגשנו בקשה לתמיכה במיזם מוועדת העיזבונות של האפוטרופוס הכללי, ואושרו לנו 400,000 שקל. ועדת העיזבונות פועלת בשיטה של מימון תואם, ועל כן גם האקדמיה נדרשת להקצות לכך לפחות 400,000 שקל. אנו מבקשים אפוא לייעד למיזם הזה 500,000 שקל שקיבלנו השנה ובשנה שעברה מעיזבונות פרטיים. יחד עומד לרשותנו סכום לא קטן, ואני מקווה שניטיב לנצלו.

בתקציב הארכיון כלולה גם העבודה על אוסף ההקלטות של מפעל מסורות העדות מיסודו של שלמה מורג. האוסף היה באוניברסיטה העברית, ואחרי מורג טיפל בו אהרן ממזן. בשנתיים האחרונות – מאז פרש ממזן לגמלאות – האוסף נזנח קצת, והאוניברסיטה

הסכימה להעבירו לידינו. דורון יעקב מונה לרכז את הטיפול בו, ובעזרת סטודנטית מצוינת שגייס לעבודה האוסף כעת מקוטלג ומומר למדיום ספרתי. כשתשלם המלאכה יוכל כל המעוניין לשמוע את ההקלטות באתר האקדמיה.

בשנים הקודמות לווינו מאגודת שוחרי האקדמיה 800,000 שקל לשיפוץ הנרחב שנעשה באקדמיה. הלוואות צריך להחזיר, וכיום עומד החוב על 700,000 שקל. נמשיך להחזירו בשנים הקרובות לפי האפשרויות שלנו.

מ' בר-אשר: חֶזְקָה על החברים שקראו את החומר שנשלח אליהם. רק אזכיר עוד שחוקי מהכסף מתקציב המדינה, יש לאקדמיה גם הכנסות עצמיות העולות כדי מיליון וחצי שקלים. מדובר בכסף המתקבל מתרומות פרטיות, משירותי ייעוץ הלשון בתאגיד השידור ומהכנסות מדור ההוצאה לאור על ספרים פרטיים. ככל הוצאות הספרים, גם אנחנו מבקשים ממי שבוחר להוציא את ספרו באקדמיה להשיג את המימון לכך – רובו או כולו.

ט' בן-יהודה: בסעיף נפרד תוכלו לראות את 60,000 האירו שקיבלנו מד"ר סימון אוחנא על שם בעלה ז"ל לקרן מלגות של האקדמיה לתלמידי התואר הראשון בחוגים ללשון העברית באוניברסיטאות בארץ.

מ' בר-אשר: זאת קרן מתכלה לעשר שנים; כ-6,000 אירו לשנה שיחולקו בין שלושה תלמידים טובים ונצרכים. כל תלמיד יזכה ב-8,000 שקל לערך. האם יש שאלות על סעיף מסעיפי התקציב? אם אין אני מבקש שתאשרוהו בהצבעה.

הצעת תקציב האקדמיה לשנת 2019 אושרה בהצבעה פה אחד.

[לתקציב האקדמיה – ראו להלן בנספח, עמ' 135]

ב. דיון בהצעת מרדכי מישור לספר דקדוק חדש

מ' בר-אשר: עיקר דיוננו היום בהצעתו של חברנו מרדכי מישור לספר דקדוק חדש לעברית המבוסס על חמש התנועות שבפינו ולא על שבע התנועות הטברניות. אין מדובר בהצעה של האקדמיה, אלא של חבר נכבד שלה שגם עבד באקדמיה שנים הרבה. לאחר הרצאת דבריו נשמע את תגובות החברים – חלקן מן הכתב וחלקן על פה.

מ' מישור: עמיתי הנכבדים, מתוך עמדה שהניקוד הוא הפתרון המסורתי והמקובל לעמימות הכתיב ומתוך הכרה עמוקה שהניקוד שלנו במתכונתו הנוכחית הוא גִזְרָה שאין הציבור יכול לעמוד בה – מה שמורה על כשל חינוכי, לאומי וממלכתי, אם לא על שערורייה – העליתי את הרעיון להקים לתחייה שיטת ניקוד מפושטת לצרכים מעשיים, בהסגלות הכרחיות לרוח תקן ימינו.

פניתי לחבריי בוועדת הדקדוק ושאלתי אותם מה להערכתם תוחלת החיים של שיטת הניקוד הקיימת, ואם יש טעם להתחיל לחשוב על חלופה, כלומר על חלופה שתהיה מקובלת על דעתם – דעת חברי ועדת הדקדוק – ושיהיה לה סיכוי להתקבל גם על

דעת המליאה ובסופו של דבר על ציבור שוחרי העברית כולו. על השאלה בדבר תוחלת החיים של שיטת הניקוד שלנו לא התחייב איש להשיב (גם לא אני); על השאלה בדבר הסיכוי לשיטת ניקוד חלופית הייתה התשובה של יהושע בלאו, יושב ראש הוועדה בזמנו, אופטימית למעלה מכל מה שיכולתי לצפות: "אם יהיה בכוחה של שיטת ניקוד חדשה לתאר את תצורת העברית תיאור נאות, יש לה סיכוי להתקבל".

גיבשתי אפוא הצעה סדורה ומפורטת כדי שביום שהניקוד שלנו יראה לעיני הכול חסר תוחלת מעשית, תהיה חלופה מוכנה מראש.

משה בר-אשר, נשיא האקדמיה, עודד אותי להעלות את הצעתי על הכתב, וזו התפרסמה ב"לשונונו לעם". להצעתי צירף העורך משה פלורנטין השגות מאת חברי אקדמיה אחדים. נטען בהן שעליי להסיר דאגה מליבי מפני שממילא מקצוע הניקוד אינו נלמד עוד בבית הספר, ומי שזקוק לניקוד יכול לפנות למומחה שינקד בשבילו. נחמה מפוקפקת. נטען שרפורמה בניקוד מנוגדת לעמדת ההלכה; נטען שיש בכך משום הכנסת צלם בהיכל, לא פחות. נקדן כ"י ארפורט של התוספתא הכניס צלם בהיכל! נטען שכל שיטת כתיב המבוססת על ניקוד פסולה מראש, גם הטברנית כמוכן; נטען שאין להצעתי בסיס פונולוגי, והושמו בפי דברים שלא כתבתי ולא אמרתי ולא עלו על ליבי; נטען שיש בה משום שיטת ניקוד נוספת והיא עשויה להביא לידי ערבוביה. לא ידע המשיג שהאקדמיה עצמה עתידה לאשר שיטת ניקוד נוספת בשביל הכתיב המלא, ניקוד שאינו טברני ואינו ספרדי; כן נטען שיש בשיטה משום סכנה של "מדרון חלקלק" ושבעקבות הפישוט המוצע יהיו שירחיקו עוד צעד או שניים, כאילו יש עוד לאן להידרדר.

כל המשיגים דיברו בשבח המסורת, אלא שבעיני כולם המסורת מזוהה עם מסורת טבריה בלבד. קראתי את ההשגות בכובד ראש והשבתי עליהן אחת לאחת.

לא נתכנסנו כדי לאשר או לדחות את שיטת הניקוד המוצעת. היום עומדת על הפרק שאלה אחת ואחת בלבד: האם על פי החומר שביקשתי להפיץ יש בכוחה של שיטת הניקוד המוצעת כדי לתאר את תצורת העברית תיאור נאות?

אני מבקש מכם להיצמד לשאלה זו ולא לחזור על ההשגות שהושגו וכבר הושב עליהן. ועוד בקשה בפי: ציינתי שהחומר נועד לחוקרים ולא למתלמדים. אנא, אל תתפסו אותי על חוסר גישה פדגוגית. יש לי דעה ברורה מאוד כיצד יש ללמד את הניקוד הזה וכיצד להציג אותו על רקע הניקוד התנ"ך ושאר טקסטים מנוקדים שבמערכת החינוך, אבל לא זה נושא הדיון.

מ' בר-אשר: אני פותח את הדיון. השיטה אינה חדשה למי שקרא את החומר ב"לשונונו לעם", ובוודאי אינה חדשה למי שקרא את החומר שהופץ בין החברים.

מ' פלורנטין: מרדכי מישור ביקש שניצמד לשאלה מסוימת, ואני רוצה לשאול אם מוכרחים לעשות כן.

מ' בר-אשר: לפי דעתי הדיון פתוח לכל השאלות שמתחייבות מהחומר שהוגש.

ע' אורנן: קראתי את הספר מתחילתו ועד סופו. יש לי כמה הערות ודברי ביקורת על השיטה. ראשית הוא משתמש בסימני הניקוד הטברניים אבל נותן להם פרשנות

אחרת. מהלך כזה יביא בוודאות לידי בלכול. שיטת ניקוד חדשה צריכה סימנים חדשים, ויש הרבה סימנים שאפשר להשתמש בהם במחשב וכיד, כמו ריבועים שפונים לארבעה צדדים.

בדבריו הזכיר מישור דעה שלא הלך בעקבותיה, דעתו של אבא בנדויד. אבא בנדויד סבר שאם עושים רפורמה בניקוד, צריך שהתנועות יינתנו בשורה אחת עם האותיות, לא מתחתיהן או מעליהן, וזאת לדעתי עמדה בלשנית נכונה. אבות אבותינו המציאו את הכתב העברי העתיק, והוא אבי כל הכתבים האל"ף-בי"תיים היום. הכתב היווני נוצר ממנו וגם האותיות הלטיניות, ולכן אינני רואה בהן נטע זר אלא המשך ישיר של הכתב שלנו. גם הכתב הלטיני הוא, לפי ראות עיניי, חלק מהתרבות שלנו, ואני אומר את זה בפה מלא. היהודים שחיו באירופה ראו באותיות הלטיניות כתב זר, אבל מצבנו היום אחר. ילדינו מכירים את האותיות הלטיניות בלי התיווך שלנו. ברגע שהם נכנסים למחשב, הם מוקפים בהן. להם זה לא זר. גם שלטי החוצות אצלנו מלאים אותיות לטיניות, לעיתים אין בהם אלא אותיות לטיניות. הן אינן צלם בהיכל כי אם המשך ישיר לכתב העברי שלנו.

מ' בר-אשר: הכתב הלטיני הוא חלק ממורשתנו?

ע' אורנן: מקורו במורשת שלנו כי הוא התפתח מהכתב העברי העתיק. אני עצמי פיתחתי כתב בשורה אחת; קראתי לו הכתב הפונמי. יש תוכניות מחשב – שכתבתי בעזרת חברים – שהופכות מילים בכתב פונמי למילים באותיות עבריות. ההמרה מדויקת מאוד. מרדכי מישור מסתמך על הניקוד הארץ-ישראלי, ניקוד שממנו יש בידינו רק שרידים, ניקוד שלא התפתח כדי דקדוק שלם. אי אפשר לומר שזאת "שיטת הניקוד הטבעית של המסורת הספרדית". הצעתו אינה בגדר החזרת עטרה ליושנה, אלא הצעה חדשה. אפשר לדון בה, אבל בלי קשר למורשתנו. מישור מדבר על הדבקות העיקשת בניקוד הטברני, ואני מאלה שחושבים שצריך לדבוק בו ולשמור עליו מכל משמר; לא להשליכו אחר גוֹנוֹ.

מ' פלורנטין: קודם כול אני מבקש לומר למישור יישר כוח גדול על העבודה היסודית שעשה.

עם זאת אני חושב שלא היינו צריכים את המסמך המצוין הזה כדי לדעת את התשובה לשאלה אם אפשר לתאר את דקדוק העברית התקנית בת זמננו על ידי מערכת בת חמש תנועות. התשובה נראית לי ברורה מאלה. בעברית שאנחנו מדברים יש חמש תנועות, וכל המבקש לתאר אותה תיאור סינכרוני, צריך לעשות זאת על סמך חמש תנועות. הוא יכול לעשות כן בעזרת האותיות הלטיניות או בעזרת סימנים אחרים, אבל ברור לי שזה אפשרי.

השאלה היא שאלת הוויתור על הקמץ והסגול, וזאת רפורמה שקשה לי לקבל. בכסיסה עומדת ההנחה שהניקוד הטברני על שבעת סימני התנועות שבו הוא גזרה שהציבור אינו יכול לעמוד בה. אמת, הציבור הכותב אינו יכול לעמוד בה, אבל הוא יכול לקרוא טקסט מנוקד. ייתכן שלא ירחק היום שתוכנות הניקוד האוטומטי יוכלו לנקד מצוין טקסט עירום לגמרי, ואם כך יימצא פתרון לבעיה.

עם זאת עליי להוסיף שאילולא היה לנו הניקוד הטברני, והיינו מגלים עכשיו שני כתבי יד: האחד מנוקד בניקוד טברני, האחר – בניקוד המוצע, יכול להיות שהיית מעדיף את זה המוצע, המתאר היטב את מציאות הלשון שלנו.

המניע העיקרי להמצאת שיטה חדשה או לשכלול שיטה קיימת הוא לתת בידי הציבור הכותב – לאו דווקא הקורא – אמצעי פשוט שבו יוכל לנקד בלי להשתבש. לצערי גם בשיטה הזאת המפושטת, יצא הציבור משתבש בלי הרף. האחד ינקד כתבתם בשווא; אחרים – בקמץ או בעצם בפתח.

אני מסופק מאוד אם העברית שלנו יכולה לאמץ שיטה שבה הניקוד הוא חלק מהכתב הרגיל ולהשיג אחידות. אינני רואה כיצד נשיג את המצב האופטימלי שיש בלשונות כמו ספרדית, שבה הכותב מסוגל לכתוב בלי שגיאות כתיב. אם נכניס את הניקוד למערכת הכתב שלנו, נצא כולנו משבשים ומשתבשים. הכתב העירום מכסה על ערוותנו – אנו כותבים בלי להסגיר כיצד אנו הוגים.

מישור אמר בצדק שמי שנוח לו במצב הקיים, אין לו בסיס משותף לדון עימו. במצב הקיים אדם משכיל שגומר בית ספר תיכון כראוי, מסוגל לקרוא עברית לא מנוקדת בלי בעיה. המחיר של הניקוד המוצע, שגם בו נשתבש, הוא לדעתי כבד מאוד, ולכן לא הייתי מקבל את ההצעה הזאת, שהיא כאמור הצעה טובה.

ח' כהן: אני מצטרף לדברי השבח שבהם פתח חברי משה פלורנטיין; לפנינו מלאכת מחשבת של העמדת הדקדוק על פי שיטה אחרת. אבל השאלה איננה אם אפשר לכתוב לפי השיטה החדשה ספר דקדוק. גם אם אפשר, האם דבר מה ישנתה? האם הוראת העברית תלויה בזה? אני חושב שלא. דקדוק העברית התקנית לא ייושע מן השיטה הזאת; למשל לא ייושע מי שאומר שמונה עשרה. בדברים שנשלחו אלינו נשאלת השאלה כיצד תילמד בבית הספר תורת הדקדוק בכלל ותורת הניקוד בפרט. אבל באמת כבר אין לומדים ניקוד בבית הספר. זה שלושים שנה ומעלה שאין לומדים ניקוד בבתי הספר בארץ ישראל.

מ' בר-אשר: תלמידי תיכון אף אינם יודעים את שמות סימני הניקוד.

ח' כהן: אלה העובדות. אם כן מי לומד לנקד? בחוגים ללשון העברית באוניברסיטאות השונות מלמדים ניקוד בשנה הראשונה. ואתם חושבים שכל בוגרי החוגים ללשון יודעים לנקד? ודאי שלא. לא אחרי לימודי התואר הראשון ואף לא תמיד בסיום לימודי התואר השני. מה יודעים? לקרוא בניקוד. אני לא אומר שזה אסון גדול; גם אשתי אינה יודעת לנקד, וזה 44 שנים אנחנו ביחד. השאלה כיצד תילמד בבית הספר תורת הדקדוק בכלל ותורת הניקוד בפרט אינה עומדת על הפרק זה שלושים שנה, ואני לא מבקש לתקן את זה. האם ילמדו בחוגים ללשון את הניקוד החדש? ודאי שלא, מפני שמלמדים ניקוד כדי שהסטודנטים ידעו את תורת ההגה והצורות של לשון המקרא.

בהצעתו כתב מישור ש"גורם מכריע יהיה, מן הסתם, תחושת הדחיפות שתחוש האקדמיה בהכנת חלופה לניקוד שלנו אם יתברר לה שתוחלת חייו מונחת על כף המאזניים". לדעתי תוחלת חייו של הניקוד הטברני אינה מונחת על כף המאזניים בשום פנים ואופן. גם היום מרבית לנקד. מנקד מי שיודע לנקד. זה מקצוע. מי שרוצה תפילין הולך לסופר סת"ם,

ומי שרוצה טקסט מנוקד הולך לנקדן. ארון הספרים היהודי הולך ומתנקד. בעשרים השנים האחרונות יצאו ספרים עבי כרס מנוקדים שלא חשבנו מעולם שינוקדו. מי אי פעם העלה על דעתו שכל התלמוד הבבלי יהיה מנוקד ניקוד טברני רגיל? שפירוש ברטנורא למשנה יהיה מנוקד? רש"י לתורה מנוקד כבר מזמן; משנה ברורה מנוקד. מנוקדים הרבה ומנוקדים נכון, גם ארמית, ואין צריך לומר ספרי ילדים. הרוצה לנקד ימצא לו נקדן.

בהמשך אומר מישור: "אין לי שום כוונה, למשל, לנקד מחדש את התנ"ך או את הסידור או את ביאליק". ביאליק הוא כמוכן דוגמה לשירת מופת עברית; כמוהו כשאל טשרניחובסקי או לאה גולדברג. אם אין כוונה לנקד את הקלסיקות האלה ניקוד חדש, מה כן? ספרי ילדים. מה אכפת לי שילד ידע שיש סימן שנראה כמו קמץ או סגול? בכיתה ג' כבר לא יקרא בניקוד. ברגעים אלו ממש נדפסות מיליוני מילים בעברית. כמה מהן מנוקדות? אם כן בשביל מה אני צריך את הרפורמה הזאת?

עוד כותב מישור: "כל שינוי שיוצע צריך להיות מעוגן במורשת התרבות שלנו". לא אחזור על דברי אורנן, אבל אני מסכים שהניקוד הטברני הוא ממורשת התרבות שלנו, ואילו הדוגמאות שניתנו כאן לכתבי יד מנוקדים בניקודים אחרים לא הפכו למורשת התרבות שלנו. הניקוד הזה שבו נוקד כ"י ארפורט של התוספתא הוא ניקוד חלקי עד מאוד, שלוש מאות מילים בסך הכול בכל התוספתא. הניקוד הארץ-ישראלי לא הפך למורשת התרבות שלנו. זאת ההיסטוריה של העברית. אם השינוי צריך להיות מעוגן במורשת התרבות שלנו, לא צריך לבוא שינוי.

ולבסוף אני חוזר על דבריי: ההצעה אינה תלויה בשאלה אם אפשר לתאר את הדקדוק העברי על פי השיטה הזאת. גם תיקון לניקוד לא יתקן את העברית שבמקרים רבים אינה תקנית, זו העברית שבפי רבים מדוברי העברית.

א' שורצולד: לפני שנים אחדות, אחרי שהתפרסם המאמר של מרדכי מישור ב"לשונונו לעם", התקיים כינוס מעניין מאוד באוניברסיטת בראיילן בעניין הניקוד, והרצו בו מרצים אחדים, ובהם מרדכי מישור, שסמוך לאותו הזמן הציע את הצעתו המהפכנית בדבר הפיכת הניקוד לפשוט יותר. במקום אחת-עשרה תנועות במערכת הניקוד הטברנית ה"ילינית" – נמנות לפי הצעתו רק תשע תנועות.

מישור מתאר את הקשיים שעורם הכתיב המכונה "מלא" על הצגת הניקוד, ובסדרה של ניתוחים יפים הוא מעלה תופעות לשון שונות ומגוונות; חלקן מעניינות ומחכימות אם כי יש בהן גם תופעות מאוד מאוד נורמטיביות ולא מקובלות שהרי יש הרבה מאוד תופעות קבילות לחלוטין בעברית בת זמננו הסוטות מן העברית הנורמטיבית, ולדעתי הן שייכות לתקן העברית.

המתווה פותח בתיאור מערכת התנועות המתקשרות להגייה, ואחריו יש ניתוח מורפולוגי מדוקדק לאור שיטתו. מצא חן בעיניי מאוד המיון הדקדוקי של המילים בסוף המסמך: (א) מילים שאינן נוטות (ככל הנראה תוארי פועל שאינם נוטים, מילות קישור שאינן מילות יחס, כמו אבל, שמות מופשטים ושמות שאינם ספירים כמו מאוד); (ב) מילים נוטות חסרות מין ומספר (מילות היחס וכמה תוארי פועל כמו הינה, הרי); (ג) מילים נוטות במספר ויש להן מין קבוע (שמות עצם ספירים); (ד) מילים הנוטות

במין ובמספר בהתאם תחבירי (שמות תואר וצורות בינוני); (ה) מילים הנוטות בזמן ובגוף (פעלים). זה מיון דקדוקי נפלא.

ההסברים הניתנים במהלך הספר – חלקם מבוססים על ניתוח היסטורי, כגון התנועה המקורית a באותיות השימוש וככ"ל, או על ניתוח משווה לארמית. הסברים אלו לא ידברו אל הלומדים, במיוחד משום שאינם יודעים ארמית ומשום שההסברים אינם רלוונטיים לעברית בת זמננו. כך למשל הניסוח של "פתח ארוך הפך לחולם" מבוסס על השוואה לארמית. מניין ידעו התלמידים ארמית? יש כאן קושי.

יש תוספות מעניינות בהזדמנויות שונות, המלמדות על גיזרון של מילים והתפתחויות הנטייה, למשל בעניין הסיומת ין במילים מוניטין, מודיעין, מטרופולין. העיקרון של הניקוד משמאל לימין טוב במיוחד לעניין התחיליות, אבל רק בעברית התקנית לחלוטין: וְלִרְבֵּנוּ, וְלְכַשְׁנֵרְצָה.

העקרונות שמישור מציב בראשית המתווה הם שאין לפגוע בדקדוק התקני ושכל שינוי שיוצע צריך להיות מעוגן במורשת התרבות שלנו. אלו עקרונות יפים וטובים, אבל החידוש המוצע בניקוד אינו עולה בקנה אחד עם הדקדוק המוצע. אני רואה כאן סתירה: אם השינוי המוצע בניקוד מבוסס על ההגייה העברית, מן הראוי היה לנהוג מתירנות רבה יותר בניסוח חוקי הניקוד על פי הנורמות הנהוגות היום. לכן למשל לדעתי הסעיף הדין בניקוד וי"ו ההיפוך בדקדוק בית הספר מיותר לחלוטין.

מערכות הכתב והכתיב, כולל סימני הניקוד, אינן שייכות בהכרח למערכת הדקדוקית. יש לשונות בעלות דקדוק ללא כתב. העברית שינתה את מערכת הכתב בעבר, והשינוי הזה לא גרם לשינוי הדקדוק. לשונות אחרות שינו את כתיביהן, אבל דקדוקן לא השתנה בעקבות זאת. הדקדוק השתנה בהן בחלוף השנים כשם שהשתנה הדקדוק העברי במרוצת השנים, אבל לא בגלל הכתב או הכתיב.

ידוע לנו על מערכות ניקוד שונות שנהגו בעברית, אבל למרות המסורות השונות של הניקוד הארץ-ישראלי ושל הניקוד הבבלי המערכת הדקדוקית לא הייתה שונה מעיקרה. יש להפריד בין דקדוק ובין ניקוד וכתיב; אלו מוסכמות ממינים שונים. הניקוד נוסף על מערכת קיימת של עיצורים ותנועות ועל טקסטים המייצגים מערכת דקדוקית קיימת, אבל הוא אינו חלק מן הדקדוק.

גם הגדרת התקן אינה ברורה כל כך; לא ברור מה הוא תקן ומה היא עברית נורמטיבית. הרבה כללים מנוסחים כהלכה אבל בציון התנועות הלא מסורתיות. לדעתי מאומה לא ייגרע מן הניסוחים אם ייכללו בהם שתי התנועות הנוספות, הסגול והקמץ, שהן התנועות המקובלות בניקוד ה"יליני", המבוסס על המערכת הטברנית.

ושאלה חשובה לי: למי נועד הספר? הרי רוב הציבור אינו מנקד.

בהערת ביניים אוסיף כך: את ניקודי השירים מוסיפים נקדנים. אבות ישורון לא השתמש בשיורו בשורוק אלא רק בקיבוץ. האם בכך השתנה הדקדוק שלו? זאת הייתה דרכו. גם את הטקסטים לילדים בכיתות הנמוכות מנקדים בהוצאות הספרים, מי ביתר הקפדה ומי בפחות, וכבר מצאתי ספר ילדים שכותרתו הִחְתּוּלָה האמיצה.

ואני חוזרת לשאלה: הוראת הניקוד אינה מתקיימת עוד בבתי הספר הלכה למעשה. לדעתי הספר יכול אולי להועיל רק למי שמלמד או לומד ניקוד כי הרבה מן הכללים מוסברים יפה. אבל אם כך למה ללמד ניקוד בחסרון שתי התנועות?

הניקוד אמור לשקף מסורת הגייה בצורה הולמת. אומנם אין היום הבחנה בין קמץ לפתח ובין סגול לצירי, אבל גם אין הבחנה בין חטף פתח לקמץ ופתח, בין חטף סגול ושווא נע (בנסיבות קבועות) לבין צירי וסגול ובין חטף קמץ לבין קמץ קטן וחולם. גם בדקדוק התקני אפשר היה לנסח את החוקים בלי להזדקק לחטפים ולשוואים הנעים כפי שהם מנוסחים כאן, שהרי היחטפות של צירי וקמץ גם בדקדוק ה"ליני" קבוע בנסיבות נתונות שגם מישור ניסח אותן: התנועות a ו-e נחטפות בפועל בצורות עבר, עתיד וציווי לפני מוספית תנועה; בשם הן נחטפות בריחוק מן הטעם, והתנועה e גם לפעמים בסמוך לטעם. לפיכך לשיטתו של מישור לא היה נגרע מאומה לו ניקדנו את **אַמונה**, **אונייה**, **עבודה** בתנועות מלאות בראש מילה ולא בחטפים. זאת ועוד, אם **אנושי** ו**אמונה** זוכות לצירי, לשיטת מישור, למה למשל אין פתח בה"א השאלה? למה ה"א השאלה מנוקדת בחטף פתח, אבל לפני אהח"ע היא מנוקדת בפתח? הרי אין סיבה לתשלום הדגש. התנועה קבועה ללא שינוי. לצורך זה יש למישור כלל של חטף פתח באות גרונית. אם פשוט, כדאי להרחיבו.

גם בהמשך הצעות הניקוד בצירי למילים כמו **ההיית**, **האנוכי** הן נורמטיביות בקיצוניות ללא הצדקה, כי אין להן תמיכה בלשון הדיבור. ולמה **הרי** הנטויה מנוקדת בחטף? למה לא לנקד אותה לאורך כל הנטייה ב"פתח" המישורי? הרי היא קודמת לטעם. החטפים בשיטת הדקדוק-ניקוד מעלים תהיות. ניהא לעניין **צוחק צוחקים**, **תסחוב תסחבי**, אבל מה נעשה עם **חלונות** שאין בהם חטף, **רהיטים** ועוד? אף שמישור במודע אינו משתמש בעיקרון של חילופים מורפו-פונמיים בתנועות שרוצים לשמר, הוא מנסה להראות חילופים כאלה אבל נכשל במקרים כמו **חמור**, **חלון**, **חצור**. הוא מונה בעצמו: **מאה וסאה**, **אגם ואבק**, הנשמעים אותו הדבר ומנוקדים בסימנים שונים. איך יבחין התלמיד בין **תאבון לרעבון**? במילים שאין בהן שינוי בהגייה במהלך הנטייה עדיף להשתמש באותן תנועות במקום בחטפים.

לעניין ה"א הידיעה, מישור מעיר שאולי כדאי לקבוע שתמיד יהיה ניקודה בפתח. הוא ממליץ שהאקדמיה תאשר כאן יישור קו. זו זליגה להגייה בישראל. ומה לעניין שאר התחיליות התחביריות, קבוצת מש"ה וכל"ב? על פי ממצאים בלשון הדיבור, הקבוצה היא מש"ה ול"ב כי אין כמעט שימוש בכ' ההשוואה, וההגייה הסטנדרטית היא e, ואני מדברת על ההגייה עוד בשנות השמונים של המאה הקודמת. כבר לפני שנים טען גד בן-עמי צרפתי שהמצב היום גורם לגיחוך כשמקפידים על הגייה "נורמטיבית" על פי ספרי הדקדוק: 'הוא התקבל לעבודה קשה' – 'הוא התקבל לעבודה הקשה'; 'באתי בְּאונייה קטנה' – 'באתי בְּאונייה הקטנה'. ואוסיף כאן את הדוגמה של 'ומוכר זיתים', המתפרשת כ'הוא מוכר זיתים'. כל עניין התחיליות התחביריות מש"ה וכל"ב מובא בצורה הנורמטיבית הקיצונית בכל הדיונים בהמשך.

אם רוצים להתאים את הניקוד למערכת הדקדוקית, חובה לרדן בנפרד בעברית ה"נורמטיבית" כפי שהיא מצויה בספרי הלימוד הישנים למדי ובעברית של היום, כי אלו שתי מהויות שונות זו מזו.

לדעת מישור נושאים חשובים ללימוד הם הדגש החזק וחוק החיטוף. למה הדגש החזק חשוב? האם אי אפשר להסתדר בלעדיו בדקדוק, פרט למשקלים שיש בהם תנועת a שאינה נחטפת לפני "רגש"? למה הדגש חשוב בכניין פיעל ובכניינים הכבדים בכלל או

במשקל קיטל השמני אם הוא לא בככ"פ? גם המפיק זוכה לטיפול מיוחד, אבל כידוע לכם לא כולם דן כנר המקפיד על הגיית המפיק. כשמגיעים למורפולוגיה במסמך הזה, יש שם רשימות ארוכות של דברים שפועלים לפי הכלל ודברים שאינם פועלים לפי הכלל. יוצא שצריך לשנן גם את אלו וגם את אלו. מדובר בעמודים על גבי עמודים שצריכים שינון. סיכומו של דבר: החיסכון לכאורה בשתי תנועות אינו חוסך בפועל כי הרבה מן הניסוחים מתבססים על חוקי הניקוד המקובלים בניקוד ה"יליני". המתווה המוצע אינו לדקדוק העברית התקנית אלא מתווה לניקוד העברית הנורמטיבית בשיטה חדשה כי כאמור דקדוק לחוד וניקוד לחוד. את מי ישרת המתווה הזה עם כל רשימות השינון שבו? ימים יגידו.

" עופר: קראתי את המתווה לדקדוק העברית התקנית שמציג לפנינו ד"ר מוטי מישור ונהנית.

ספר הדקדוק הזה הוא יצירה יפה ומרעננת, פנינה בעולם הוראת הדקדוק. מטרתו של המתווה הזה איננה להדריך את הלומד מה נכון ומה שגוי בלשונו. הוא איננו בנוי במתכונת הידועה של "אמור ואל תאמר". דומה שכבר חלפה מן העולם הגישה הסבורה שכלל דוברי העברית אינם יודעים עברית ועליהם ללמוד לדבר נכונה. עם זאת הדובר המתלבט בבחירת צורות לשון יוכל למצוא פה תוכנות עמוקות ויסודיות, במיוחד בשאלת היחס בין התקן של העברית ובין הלשון המדוברת. שוב ושוב מצביע מישור על צורות הרווחות בדבור לעומת צורות שנקבעו כתקן, כאלה שהקריינים מצווים להקפיד עליהן או אלה שאדם המבקש להדר בלשונו ייטה להעדיפן.

אין מטרתו של המתווה הזה ללמד ניקוד פעיל, כלומר כיצד נוטלים טקסט בעברית ומנקדים אותו בהתאם לכל הכללים. הוראת הניקוד איננה קלה, וודאי אין סיכוי להנחיל אותה לכלל הציבור. תוכניות הלימודים לכתי הספר ובחינות הבגרות ויתרו על כך כבר לפני שנות דור. אומנם על פי שיטת הניקוד שמציע מישור המשימה לכאורה קלה יותר, שהרי הוסרו ממנה כמה מן האתגרים המרכזיים: הבחנה בין פתח וקמץ, הבחנה בין צירי וסגול, הבחנה בין חולם וקמץ קטן. אולם גם כך עדיין עומדים בפני המנקה אתגרים לא מעטים, כגון זיהוי הדגש החזק וההבחנה בין פתח לחטף פתח, בין צירי לשווא נע. מישור מנסה להתמודד עם האתגר הזה ומציע כמה עקרונות וכללי אצבע, אולם לא פעם הוא אומר במפורש שלימוד מלא של תורת הניקוד איננו נמצא פה.

מה כן יש לפנינו? תיאור מקיף של דקדוק הלשון העברית – הגה וצורות (הונח לפנינו רק תחילתו של החלק העוסק בתורת הצורות, זה העוסק בניתוח המילה. המשך החיבור, שכנראה כבר נכתב ומצוי בידי המחבר, עוסק בבניית המילה) – באופן מעניין ויסודי, בלוויית כללים והסברים, חלקם היסטוריים-דיאכרוניים ורובם סינכרוניים, ומתוך מודעות לרבדים שונים בלשון העברית החדשה: התקן, צורות רווחות בדבור ואף צורות עגה. דובר השפה העברית המתעניין בלשונו יוכל להחכים הרבה וללמוד את כללי הלשון הידועים בניסוח צח וברור תמציתי ומסודר, ובתוכם גם כמה תוכנות חדשות שמציע מישור אגב הרצאת הדברים בלי להבליט את החידוש שבדבריו.

בדבריי עד כה לא התייחסתי לרקע העומד מאחורי כתיבתו של הספר, והוא שיטת הניקוד החדשה שמרדכי מישור עיצב ונימק כבר לפני שנים ומנסה שוב ושוב לשכנע את

האקדמיה, את חבריה, את קוראי ביטאוניה ואת הקהל הרחב בצורך בה, בהגיון הטמון בה ובאפשרות לקבוע אותה כשיטת הניקוד הראויה לעברית הישראלית. ספר הדקדוק שלפנינו הוא נדבך מהותי בשיטה הזאת: הינה הוכיח לנו מישור שניתן גם ניתן ללמד דקדוק לפי השיטה הזאת כפי שהוא מספר בהקדמתו. אני חושב שאכן הצליח מישור לשכנע אותי ואת הקוראים שהדבר הזה אפשרי. במקום לומר שחוק החיטוף חל על קמץ ולא על פתח, אפשר לתאר את הנסיבות שבהן חל החיטוף. אצטט בקצרה משני סעיפים:

055 חולם וצירי בריחוק מהטעם

ראינו שאם תנועת a מרוחקת מן הטעם, ניקודה המועדף הוא חטף פתח, כגון עֲבוֹדָה, אֲדָמָה. חטף במעמד זה הוא גלגול של תנועה לא חטופה – צירי או פתח.

056 הפרת חוק החיטוף

המבנה המועדף של המילה מופר לפעמים בשל התנגשות עם חוק בעל תוקף כללי יותר. ראוי להזכיר כאן כלל גדול: חוק החיטוף אינו חל לפני שווא ולפני חטף, ולא לפני עיצור דגוש או הראוי לדגש.

מישור מצביע על הצורך בכיוונים כאלה בהצגה הדקדוקית גם בלי קשר לשיטתו שבה אין מסמנים קמץ וסגול. כיוון כזה נדרש גם לאור החלטת האקדמיה על כללי הכתיב החדשים ועל האפשרות לנקד ניקוד מלא על בסיס הכתיב המלא. אזכיר בקיצור את החלטת האקדמיה שנוסחה בזהירות מרובה. במבוא לכללים, שאיננו חלק מן הנוסח הרשמי שאושר במליאה, נאמר:

בכללים שלהלן הוצעה דרך להרכבת הניקוד במלואו על שלד האותיות של הכתיב המלא (התקני) לצרכים מיוחדים, כגון בספרי לימוד לראשית הוראת הקריאה והכתיבה.

בגוף ההחלטות ננקטה לשון של רשות: "הרוצה לשלב את הניקוד במילים הכתובות בכתיב המלא, ינקוט דרך זו" (וכאן באים כללים לעניין זה). שימו לב: ההחלטה לא התקבלה בניסוח מקיף ורחב יותר, ובשום אופן איננה מבטלת את הכתיב המכונה 'הכתיב הדקדוקי'. אני יכול להעיד כי יהושע בלאו הסתייג מאוד בוועדת הדקדוק מהשכחת הכתיב היליני (המכונה 'הכתיב הדקדוקי'). בעקבות החלטת האקדמיה אומר מישור:

מצב דברים זה מעלה שאלה בלתי נמנעת: כיצד תילמד בכית הספר תורת הדקדוק בכלל ותורת הניקוד בפרט? האם לצורכי ההוראה ישמש הניקוד הזה או שיומר בניקוד הטברני על גבי הכתיב היליני, כנהוג היום? ואם הניקוד החדש אכן יהיה בסיס לדקדוק, מה ישתנה בהוראה?

לא במקרה לא החליטה האקדמיה בשאלה הזאת מפני שאין בסמכות האקדמיה להחליט כיצד ילמדו דקדוק בכתיב הספר או במקום אחר. את זה יחליטו המורים ויחליט משרד החינוך. כמובן כל חבר באקדמיה וכל עובד במזכירות המדעית בן חורין הוא להביע

דעתו בעניין זה ולייעץ למי שמבקש עצה. אבל האקדמיה כמוסד מחוקק איננה אמורה להורות כיצד ילמדו דקדוק בבתי הספר או באוניברסיטאות. מישור מציע כיווני תשובות לשאלתו:

אם הניקוד הזה ישמש בסיס לדקדוק, הרי הוראת הדקדוק תשתנה ממילא. למשל, כבר ביטול ההבחנה בין התנועות הארוכות לכינוניות, כגון בין חולם מלא לחולם חסר, טורפת את כללי התחלפותן בתנועות הקטנות והחטופות, כגון ישמור – ישמורך – ישמורנו (בכתיב היליני: ישמר – ישמורך – ישמורנו). [...] [איתכן] שנמצא מינוח חדש לצורך הוראת הדקדוק, לפיו החולם (המלא) במילה כגון "חוכמה" ייקרא מעתה "חולם קצר", השורוק ב"חולצה" [...] ייקרא "שורוק קצר" והחיריק ב"זיכרונות" ייקרא "חיריק (מלא) קצר". או שמא נצטרך להפריד את הניקוד "שבפועל" מן הניקוד "שבכוח", ונדבר על חולם שהוא "בעצם" קמץ קטן ועל שורוק שהוא "בעצם" קיבוץ, ונמצאנו מחזירים את השיטה הישנה בדלת האחורית.

מי שיבחר אפוא ללמד דקדוק על יסוד הכתיב המלא, יוכל למצוא בחיבורו של מישור את הבסיס כיצד לעשות זאת.

אל תטעו להבין מדבריי כי אני תומך בקבלת שיטת הכתיב שמציע מישור. נהפוך הוא: אני מתנגד לכך בתוקף, ובעיקר מן ההיבט המעשי שלא ליצור עוד שיטת ניקוד בשטח לצד הניקוד המלא התקני והמקובל. כידוע רוב החומרים בעברית החדשה – ספרים, עיתונים, מכתבים פרטיים ואף חלק מן הכתיבה באמצעים האלקטרוניים – נכתבים בכתיב המלא בהתאמה מלאה או כמעט מלאה לכללים שקבעה האקדמיה. אולם ספרים רבים נכתבים בכתיב מנוקד תקני; לא רק ספרי שירה כפי שכתב מישור, אלא גם ספרי לימוד וספרי קריאה לילדים וסידורים וספרי קודש למיניהם. ובתחום הזה, לפחות בחוגים או מגזרים מסוימים, ניכרת פריחה גדולה דווקא בשנים האחרונות. גם האמצעים הממוחשבים מקילים על הניקוד המלא, אם באמצעות גזירה והדבקה ואם באמצעות נקדנים אוטומטיים המתפתחים והולכים. לכן אין להספיד את הניקוד היליני המלא, וודאי אין להניח שהוא הולך ונעלם מן העולם. שיטת ניקוד נוספת, גם אם תזכה לברכת האקדמיה, אין לה כל סיכוי להגיע לתפוצה המתקרבת לזו של השיטה הקלסית, והיא לא תגרום אלא למהומה ולערבוביה של שיטות ולביקורת נוקבת ומוצדקת על האקדמיה.

אשים אפוא נפשי בכפי ואציע לחברי מישור שתי הצעות חלופיות. אני חושש שהן עשויות להרגיז אותו או להכעיס אותו, אך בהכירי אותו מתוך ידידות אישית של שנים רבות, אני בטוח שיקבל את דבריי ברוח טובה. ההצעה האחת מרחיקת לכת יותר, והיא להוציא לחיבורו מהדורה מקבילה שתתאים לשיטת הניקוד הקלסית – הילינית – של העברית. רוב החומר בספרו איננו תלוי בשיטת הניקוד שהוא מציע. אני חס על התוכנות היפות ועל הניסוחים המזהירים המצויים בספרו פן ירדו לטמיון מפני שהשיטה שהספר מבוסס עליה אינה מתקבלת.

לחלופין אציע הצעה מתונה יותר, שאולי תתיישב יותר על דעת המחבר, והיא להוסיף לחיבורו שניים שלושה סעיפים שיסבירו מנקודת מבטו את מהותם של הקמץ והסגול בשיטה המקובלת, ויציגו בקצרה את חוק ההברות. תוספת כזאת לא תשנה את מהותו

של הספר, גם לא את היקפו, והיא תוספת הנדרשת לקהל היעד של הספר: דובר עברית המבקש להכיר את לשונו ואת עקרונות הדקדוק שלה. יישר כוחך, ידידי מרדכי מישור. למדתי ממך רבות.

א' ממזן: ראשית אני מרשה לעצמי לקדם בכרכה את פרופ' אליעזר גלינרט. בין שאר מפעלותיו הרבים והמוכרים הוא פרסם לפני כשנה ספר נפלא שיצא באוניברסיטת פרינסטון על תולדות העברית במבט סוציולוגי: *The Story of Hebrew*. לגופו של הדיון שלנו, יש לי שתי סיבות לא לדבר: האחת, מה שיש לי לומר כבר כתבתי במאמר התגובה שהתפרסם ב"לשונונו לעם" בעקבות ההצעה של מישור; הסיבה השנייה היא שרוב הדברים כבר נאמרו, פחות או יותר.

נשארו שניים-שלושה עניינים שאני רוצה להדגיש. לא ידוע לי שההצעה עברה ניסוי בבית ספר כלשהו – יסודי, תיכון או על-תיכוני – ואיננו יודעים אם יש לה סיכוי להצליח ואם שיפרה את הישגי התלמידים בתחום הלשון העברית ודקדוק הלשון העברית. היא לא עברה שום מבחן מעשי משום סוג. גם לא ידוע לי שהיא נידונה בוועדת הדקדוק; וכל זה מוביל אותי לשאלה מדוע הובאה למליאה בשלב כה מוקדם, לפני שעברה את כל המבחנים האלה. זה עניין פרוצדורלי.

לגופה של ההצעה, לוותר על קמץ וסגול נראה אולי דבר קטן, אבל תארו לכם שמישהו היה מבקש לוותר על חי"ת או על כ"ף כי רוב דוברי העברית מיוזגו מזמן שני הגאים אלה. כיוצא בזה אם ביקשנו לוותר על אות אחת מתוך הזוג כ"ף וקו"ף, שהרי הם שני מסמנים למסומן אחד (k). אם לא יעלה על הדעת לוותר על אחת מאותיות האל"ף-בי"ת, למה יגרע חלקן של התנועות? הרי כבר אמרו קדמונינו שאם האותיות גופות, הנקודות נשמות, ולא מוותרים, לעניות דעתי, לא על חלק מאלה ולא על חלק מאלה.

לכאורה השיטה באה לפשט, וזו כוונה טובה. גם האקדמיה מנסה שנים רבות לפשט את הניקוד באופנים שונים, אבל ספר דקדוק של כמה מאות סעיפים, לפי דעתי, אינו פשוט. אם כבר לומדים כל כך הרבה סעיפים, שילמדו את הדקדוק הקלסי. והערה אחרונה: מישור מסמיך את שיטתו על פרק מההיסטוריה התרבותית שלנו, הניקוד הארץ-ישראלי. אבל מבחן ההיסטוריה כבר הוציא פרק זה מהקאנון. הסלקציה התרבותית הטבעית כבר פעלה, ואנחנו לכאורה מבקשים עתה להחזיר את הפרק הזה בדלת האחורית. האם לא עברה תרבותנו זיקוק אחר זיקוק עד שהגיעה לאן שהגיעה? הדקדוק הזה, עם כל החוכמה שהושקעה בו, עלול לדעתי לפגוע בתרבות.

א' שמידמן: קודם כול יישר כוחך, מרדכי מישור, על ספר הדקדוק, אבל גם אני סבור, כמו משה פלורנטין, שהנחת היסוד שזו גזרה שהציבור אינו יכול לעמוד בה אינה תקפה עוד בשל הטכנולוגיה שמתקדמת בימים אלו ממש. תוכנת ניקוד שיצרתי עם צוות של חוקרים במרכז דיקטה (המרכז הישראלי לניתוח טקסטים) עלתה לאוויר בחודשים האחרונים, וכבר יש עשרות אלפי משתמשים בלי שום פרסום; מפה לאוזן זה עובר.

מ' בר-אשר: מה אחוזי ההצלחה?

א' שמידמן: הרבה יותר מ-95%. הטכנולוגיה התקדמה. אורה שורצולד אמרה שרוב הציבור אינו מנקד, וזה נכון, אבל אנחנו רואים כאן רצון עז מצד הציבור לנקד כי העברית הכתובה עמומה מדי; יש יותר מדי מקרים של דו-משמעות ואף של רב-משמעות. לעשרות אלפי משתמשים יש סוף כל סוף האפשרות לנקד בצורה תקינה בעזרת תוכנה הניתנת חינם במרשתת. את הטקסט אפשר אפילו להזין בטלפון הנייד. משתמשים רבים מדווחים בהתלהבות על ההצלחה בניקוד טקסטים באתר, כולל מורים ומורות שמנקדים דפי עבודה לתלמידים, וכולל משוררים שמנקדים את שיריהם. הרי אדם פרטי שכותב שיר אינו יכול לפרסמו בלי ניקוד. שמענו גם ממשתמשים שמנקדים סתם מכתבים או אפילו מסרונים. הטכנולוגיה קידמה אותנו למצב שבו הציבור הרחב יכול לנקד טקסט בצורה אמינה. כמו שבודק האיות מאפשר לנו לאיית נכון, תוכנות הניקוד מאפשרות לנו עכשיו לנקד נכון.

מ' בר-אשר: אני מצטרף לאלה שמחזקים את כוחו של מרדכי מישור ומודה לו על ההצעה. זאת איננה הצעה של האקדמיה, אך לדעתי טוב יעשה מישור אם יפרסם את ספר הדקדוק שלו, ויהיה דברו מהלך מכאן ואילך. אני מודה גם לחברים שהביעו היום את דעתם.

אם אין דוברים נוספים, אסיים בסיפור משונה במקצת. כשהרב גורן חיבר את הנוסח האחד לתפילה בשביל צה"ל, הוא בא לרב הרצוג ואמר לו "עכשיו יהיה נוסח אחד שיבטל את כולם". ענה לו הרב הרצוג: "עכשיו יהיה עוד נוסח".

מ' מישור: אני מבקש להתייחס לנקודה אחת בלבד. לא היה בכוונתי להמציא איזו שיטה טכנית לניקוד בקלות. אני רואה בניקוד חלק מהשכלה לשונית ומהבנה פנימית של מבנה הלשון, לא כמו אותן תוכנות לתרגום מכני שמאפשרות לי לכאורה לקחת משפט שאיני מבין בשפה שאיני מכיר ולתרגמו לשפה מוכרת. איפה ההבנה כאן? אנחנו יוצאים מהנחות שונות, ואין לי שפה משותפת עם מי שאומר שכל רצונו להפיק טקסט מנוקד נכון.

מ' בר-אשר: ההערה חשובה מאוד, ואני שב ומאמץ את ידיך לפרסם את הדקדוק.

מ' מישור: זה יאריך עוד שנים.

מ' בר-אשר: ברשותך אני נועל את הישיבה.